

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cæremoniale FF. Minorum Strictioris Observantiæ Almæ
Provinciæ Saxonæ S. Crucis**

Sächsische Franziskanerprovinz vom Heiligen Kreuz

Nevhsii, 1706

VD18 10502327

Pars II. De Ritu Servando In Celebratione Missæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71672)

CÆREMONIALIS
Fratrum Minorum strictioris
Observantiæ Provinciæ Saxoniae
sanctæ Crucis,

PARS II.
DE RITU SERVANDO IN CELE-
BRATIONE MISSÆ.

*In hac parte juxta ordinem Titulorum imo agemus de priva-
ta, deinde secundum eundem ordinem Titulorum de
Missâ solemnî.*

TITULUS I.

De præparatione Sacerdotis celebraturi.

N. 1. *saltem Matutino cum Laudibus absoluto orationi ali-
quantulum vacet. Citat BARBOSA Auctores 20,
quos ipse sequitur, censentes Missam ante Ma-
tutinum dicere non esse peccatum mortale : ci-
tat alios decem & novem affirmantes esse pecca-
tum mortale : Abstrahendo ab hac controver-
sia ; certum nihilominus est, quod ob negligentiam vel tædium re-
rum spiritualium, per accidens ab his, qui vix ad tanta Mysteria se
debiti*

debite præparare conantur, graviter peccari possit.

Ibid. *Super velo ponit bursam . . . intus habentem Corporale plicatum.* Circa hanc complicationem observandum est, ut pars anterior in qua Sacramenta tractata sunt in complicatione media sit.

Paramenta non debent sumi de altari, in quo Missa facienda, nisi à solis Episcopis & Cardinalibus ut decrevit S. Rituum Congregatio: ideòque in locis ubi non est Sacristia ponatur pro Paramentis particularis mensa; si in casu necessitatis sumenda de altari, nunquam in medio sed in cornu Evangelii collocentur.

TITULUS II.

De ingressu Sacerdotis ad Altare.

Quoniam in sequentibus frequens est mentio Reverentiarum & inclinationum.

Nota eam quatuor loquendi modis in Rubrica exprimi, imò per hæc verba: *Profunda Reverentia. Profundè inclinans. Profundè inclinatus.* 2do simpliciter sine addito. *Facit Reverentiam, facta Reverentia, inclinatus. Se inclinans, &c.* 3tio, cum particula diminutiva. *Aliquantulum inclinatus, parum inclinatus.* 4to per hæc verba: *Caput inclinat: inclinatio capite, &c.*

Nota 2dò. Per inclinationem profundam intelligimus illam, quæ fit per talem corporis incurvationem, ut manus ad genua, si extenderentur possent pertingere. Dum dicitur *parum inclinatus, aliquantulum inclinatus*, intelligimus inclinationem humerorum, ut sit media inter profundam & capitis inclinationem, etsi in inclinatione capitis etiam humeri, modicè tamen, moveri possint. Dum autem dicitur simpliciter *Reverentia, inclinatus: vel se inclinans*: videndus est contextus, & verba illa referenda ad præcedentia aut sequentia, & apparebit, quod uno loco profundum, altero loco mediocre, alibi solum capitis inclinationem significant, ut hoc Tit. 2do n. 4. eodem hoc Titulo

tulo n. i. inclinationem humerorum, Tit. 3tio n. 10. hæc verba *Stans inclinatus*, profundam inclinationem indicant, quod plerumque propriis locis notabitur.

Nota 3tio. Sacerdos quoties accedit vel recedit à medio altaris, nisi flectendum, caput cruci inclinatur, juxta GAVANTUM & alios, & apertè satis colligitur ex Rubricis, etsi non ubivis exprimitur: quod semel hic dixisse satis est; quoniam autem immediate post accessum vel ante recessum à medio frequenter quædam lecta, ad quæ inclinatum, aut legenda, ad quæ inclinandum, non debet tum Sacerdos ratione accessus vel recessus distinctam facere inclinationem, quod advertendum ne inconvenienter Reverentiæ multiplicentur.

N. 1. Sacerdos omnibus Paramentis indutus, accipit manu sinistra Calicem quem portat elevatum ante pectus, bursam manu dextra super Calicem tenens, & facta Reverentia humerorum inclinatione, capite cooperto, cruci vel imagini, quæ in Sacristia erit & data Ministro benedictione, capite cooperto accedit ad altare. Ibid. Ministro cum Missali: quod clausum taliter in altari locatur, ut pars quæ aperitur cornu Epistolæ, pars verò clausa, seu quæ aperiri nequit, Calicem respiciat: neque in hoc est mystica aliqua consideratio; sed tantum conveniens collocandi modus consideratur, præcedente ibid. Si vero contingat eum transire ante locum Sacramenti, dextro genu capite cooperto flectit, idem fit, si in altari, quod transit advertat post consecrationem adhuc esse Sacramentum.

Ibid. Si ante altare ubi celebratur Missa, in qua elevatur Sacramentum, genuflectit utroque genu, quia cum morâ, & detecto capite illud adoret, cum mediocri inclinatione: nec ante surgat quam Celebrans deposuerit Calicem super Corporale. Si Venerabile patenter expositum, aut Communio distribuatur, caput detegit & uno genu flectit manente corpore erecto, nec necessarium est, quod post genuflexionem caput iterum tegat, sed postquam à genuflexione surrexit absq; alia ulteriori Reverentia, capite detecto progrediatur ad altare in quo celebraturus.

Dum in accessu vel recessu ab altari duo Sacerdotes sibi occurrunt,
Junior

Junior cedat Seniori seu digniori, nullam aliam sibi exhibentes Reverentiam.

N. 2. *Cum pervenerit ad altare stans ante illius infimum gradum. Vel ut hoc eodem Titulo n. 4. descendens post ultimum gradum altaris. Hæ Rubricæ significant, quod antequam ullum gradum ascendat, debitam faciat reverentiam: item quod non stans in 1mo vel 2do gradu, sed ante infimum gradum in plano Capellæ Confessionem faciat. Ibi. Si autem sit in eo tabernaculum sanctissimi Sacramenti genuflectens unico genu realiter tangens primum altaris gradum, debitam facit reverentiam.*

Observe hic, quod in Missa privata ante tabernaculum sanctissimi Sacramenti tribus vicibus flectatur supra alioquin consuetas genuflectiones. 1mo in accessu, 2do antequam incipiat Confessionem. 3tio finita Missa in recessu.

Ibid. *Tunc ascendit ad medium altaris, ibi ad cornu Evangelii sistit Calicem, &c.* Rubrica clara est.

N. 3. *Si est consecraturus plures Hostias pro Communione facienda, quæ ob quantitatem super patena manere non possunt, locat eas super Corporale ante Calicem, aut in aliquo Calice consecrato vel vase mundo benedicto ponit eas retro post Calicem.*

N. 4. *Collocato Calice in altari super Corporale, & bursa ad cornu Evangelii, facta cruci capitis inclinatione, accedit ad cornu Epistolæ, Missale super cussino aperit. In Missa privata non debet aperiri à Ministro, reperit Missam, & signacula suis locis accommodat. Deinde rediens ad medium altaris. Paululum hæreat ad formandam intentionem, & factâ in cruce reverentia, vertens se à cornu Epistolæ descendit post infimum altaris gradum ut ibi faciat Confessionem.*

TITULUS III.

De principio Missæ et Confessione
facienda.

I. **S**acerdos cum primùm descendit sub infimum altaris gradum, sive in planum Capellæ. Convertit se ad ipsum altare, ubi stans in medio, junctis manibus ante pectus extensis & junctis pariter digitis, ut summitas digitorum sursum respiciat, & pollice dextro super sinistrum posito in modum crucis, quod semper servatur, quando junguntur manus, semper autem junguntur, quando Sacerdos in altari hinc inde ambulat. Facta prius altari profunda inclinatione, vel si in eo sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti facta genu dextro tantum, genuflexione, absque ulla ulteriori corporis incurvatione, erectus absque nova inclinatione, incipit Missam.

N. 4. Producens manu dextra à fronte ad pectus & ab humero sinistro ad dextrum, dicit intelligibili voce: IN NOMINE PATRIS, &c. & postquam id dixerit, non debet advertere quemcunque in alio altari celebrantem, etiamsi Sacramentum elevet, sed continuatè prosequitur Missam usque ad finem.

N. 5. Cum se ipsum signat semper sinistram ponit infra pectus. Ita tamen ut sinistra manus sit extra terminum crucis à dextra impressæ. In aliis benedictionibus cum est ad altare & benedicit oblata vel aliquid aliud, ponit eam super altare nisi aliter notetur. Generaliter observandum est, ut quando una manu sive dextra, sive sinistra aliquid à Celebrante agendum est, ut folia vertendo, &c. altera quiescat, vel in altari vel infra pectus pro occasione rei agendæ.

Ibid. Se ipsum benedicens vertit ad se palmam manus dextra & omnibus illius digitis junctis & extensis, format, ut supra, signum crucis. Si verò alios vel rem aliquam benedicit: ad distinctionem, ne etiam illi rei benedicendæ palmam verteret; sequitur. parvum digitum vertit ei, cui bene-

bene-

benedicit, eumque non curvatum aut ab aliis sejunctum, sed omnibus digitis pariter junctis & extensis, quod in omni benedictione observatur, etiam dum benedicit oblata, quia nullibi fit exceptio, adeoque semper dum aliquid à se distinctum benedicit, benedicendo totam manum dextram extendit, omnibus digitis pariter junctis. Nisi in aliis locis aliter notetur, ut hac Parte Tit. 8. de Canone n. 5. & deinceps pollices & indices non disjungit: post consecrationem scilicet, nec aliam invenio exceptionem.

N. 6. Deinde Sacerdos eodem modo stans incipit & prosequitur cum Ministro Psalmum JUDICA ME DEUS. Qui Psalmus nunquam præmittitur nisi in Missis defunctorum & in Missis de tempore à Dominica Passionis, &c. Quando ergo infra hebdomadam Passionis legitur Sacrum votivum vel de festo Psalmus JUDICA non est præmittendus.

Ibid. Cum in fine Psalmi dicit GLORIA PATRI, &c. caput cruci inclinatur, quod advertendum, etsi enim sub Officio Canonico, etiam sub Missa ab ijs qui sunt in Choro ad GLORIA PATRI, &c. profundè, in Missa tamen à Sacerdote & Ministris caput tantum inclinatur.

N. 10. Et stans inclinatus profundè, junctis manibus prosequitur DEUS TU CONVERSUS & qua sequuntur in ordine Missæ clara voce usq; ad orationem AUFER à NOBIS. Et cum dicit OREMUS extendit & jungit manus tantum, non autem illas elevat, aut faciem in cælum erigit. Quia OREMUS adhuc inclinatus dicit, & tunc se erigens dicit submissè AUFER à NOBIS.

Dum Sacerdos percutit pectus ad MEA CULPA: ad DOMINE NON SUM DIGNUS, ad MISERERE NOBIS, debet sibi cavere ab inordinato strepitu.

TITULUS IV.

De Introitu, Kyrieleison et Gloria.

N. 1. **D**um dicit AUFER à NOBIS, &c. absque prævia alia inclinatione. Celebrans junctis manibus ascendit ad medium altaris &

ibi inclinatus, profundè. Manibusque item junctis super eo positis, ita ut digiti parvi duntaxat frontem seu medium anterioris partis tabule seu mensæ altaris tangant. Manus sic ponendæ super altare, ut sex digiti majores simul juncti mensæ altaris innitantur, minorum verò extremitates frontem mensæ tangant, pollice dextro super sinistrum in modum crucis posito: quod semper in simili casu faciendum, cum manus junctæ super altare ponuntur. Et cum dicit QUORUM RELIQUIÆ HIC SUNT, osculatur altare in medio, non à latere, manibus extensis non in pugnum contractis, hinc inde super eo positis. Quod semper servatur, quando osculatur altare, sed post Consecrationem pollices ab indicibus non disjunguntur.

N. 2. *Osculato altari ad cornu ejus sinistrum id est Epistola, ubi stans versus altare, & producens à fronte ad pectus signum crucis incipit intelligibili voce INTROITUM. Cum dicit GLORIA PATRI, &c. tenens junctas manus caput inclinat versus Crucem, repetito Introitu, junctis manibus ante pectus accedit ad medium altaris, ubi facta capitis inclinatione, stans versus illud, quod etiam servandum in Quatuor Temporibus, dicit Kyrie eleison. Hic notandum inconvenienter fieri si inter eundem à libro ad medium Kyrie dicatur, & generaliter illa quæ in medio altari, vel alio certo loco legenda præscribuntur, non debent dici hinc inde ambulando.*

N. 3. *Dicto ultimo Kyrie eleison Sacerdos stans in medio altaris, & manus extendens elevansque usque ad humeros incipit, si dicendum sit, GLORIA. Quoties sub illo inclinandum caput, Rubricæ sufficienter exprimunt. In fine Hymni Angelici, Symboli, & ad OSANNA IN EXCELSIS, formato signo crucis iterum jungit manus, deinde eas disjungens osculatur altare.*

TITULUS V.

De Oratione.

N. 1. **D**ilecto Hymno & manibus ante pectus junctis & demissis ad terram oculis vertit se à sinistro latere ad dextrum versus populum. Et extendens, ad vocem DOMINUS & jungens ad VOBISCUM dicit DOMINUS VOBISCUM. Caput non inclinat versus populum dum illum salutat. Deinde : junctis ut prius manibus re-vertitur per eandem viam. Hoc est iterum vertit se à sinistro latere ad dextrum. Ad librum.

Ibid. Vbi eas extendens & jungens ante pectus caputque cruci inclinans dicit OREMUS. Præter extensionem & junctionem manuum : Cæremoniale Episcop. lib. 2. cap. 8. congruè addit elevationem earundem : & satis patet ex verbis sequentibus hujus Rubricæ : *Tum extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram, & digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamque non excedat, quod in omni extensione manuum ante pectus.* Intellige, si Sacerdos erectus & non inclinatus stet, ut Tit. 3. n. 10. cum ante orationem AUFER à NOBIS, dicit OREMUS. *Servatur.* Unde sive tantum dicitur, *extendit manus* : sive, *elevat & extendit* : semper idem est : dum enim dicitur *Elevatis manibus*, nunquam elevandæ ultra humerorum altitudinem : & dum dicitur *Extensis manibus*, etiam usque ad humeros elevandæ sunt : hæc enim elevatio juxta GAVANT, non est ad Mysterium sed ad decentiam.

Notetur & hoc : *Humerorum distantiam non excedat* ; ne eas extendat quasi oraturus in cruce, ut quidam malefaciunt. Ad Orationes, quæ dicit Celebrans Pluviali indutus, non disjunguntur, neque extenduntur manus. In oratione A CUNCTIS, litera N. nomen exigit Patroni seu titularis Ecclesiæ, ubi celebratur, inquit GAVANTUS : unde Sacerdos curet scire, quis sit Patronus illius Ecclesiæ in qua celebra-

lebraturus est : ad quem finem in Sacrificiis ponatur tabella designans nomen Episcopi & Patroni loci. Si autem dicatur Missa votiva de Patrono seu titulari, in Oratione A CUNCTIS, subticendum est nomen Patroni, ne de eo bis fiat mentio in Collectis. Nominare tamen poterit vice illius alium pro sua devotione.

N. 2. *Cum nominatur JESUS caput versus Crucem inclinatur, quod etiam facit, quando nominatur in Epistola.* Non verò quando nominatur in Evangelio ut habetur Tit. sequenti n. 2. *Similiter ubicunque nominatur nomen B. MARIAE, vel Sanctorum de quibus dicitur Missa vel sit Commemoratio.* Item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinatur, non tamen versus Crucem. Nomine Commemorationis hoc loco non intelligenda Suffragia communia Sanctorum in oratione A CUNCTIS, sed Commemorationes de Festo simplici vel Octava.

TITULUS VI.

De Epistola, Graduali et aliis usque ad Offertorium.

N. 1. **C**elebrans positus super librum, vel super altare manibus vel ut placuerit, librum tenens legit Epistolam. Illa lecta, debet Sacerdos Ministro dare aliquod signum finitæ Epistolæ; vel vocem mutando, vel faciem aliquantulum ad Ministrum vertendo.

Ibid. Epistola & aliis lectis, Sacerdos, si privatim celebret, ipsemet, seu Minister portat librum Missalis ad alteram partem altaris in cornu Evangelii, & cum transit ante medium altaris caput cruci inclinatur. Et Missale sic locat ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu altaris & non ad parietem sive ad partem ejus contra se directam. Ad Aquilonem legit, **ALCUINUS** cap. de Celebrat. intellige si altare sit ad Orientem: ex quo patet, quod liber sub Epistola & Evangelio diverso modo locandus sit: sub Epistola posterior pars libri respicit ipsum altare & non cornu, sub Evangelio, non altare sed cornu respicit.

N. 2. Lo-

N. 2. *Locato Missali in altari Celebrans si ipse librum detulerit, redit ad medium altaris: alioquin à cornu Epistolæ venit ad medium: ibique stans junctis manibus ante pectus, levatisque ad Deum oculis & statim dimissis: has actiones facere debet Sacerdos antequam dicat, Munda cor meum. Tum profundè inclinatus dicit secreto MUNDA COR MEUM. Tribus vicibus in medio altaris junctis manibus inclinatus eas non ponit super altare: primo hic: 2do: dum dicit SANCTUS. 3tio ad AGNUS DEI, & JUBE DOMINE BENEDICERE. Quia petit benedictionem à Deo, in Missa autem solemnè Diaconus dicit: JUBE DOMINE, quoniam benedictionem à Celebrante petit. Distinctio hæc notanda est. Ibi. *Quibus dictis vadit ad librum Missalis, ubi stans versus illum, hoc est versus cornu vel aquilonem quantum commode fieri potest, junctis manibus ante pectus dicit intelligibili voce DOMINUS VOBIS-CUM, &c. Deinde pollice solo absque indice, dextra manus sinistra supra librum posita, signo crucis signet primo librum super principio Evangelii. Postea sinistra manu pectori admota se ipsum, dum dicit SEQUENTIÀ vel INITIUM SANCTI EVANGELII, signat librum, dum respondetur, GLORIA TIBI DOMINE se ipsum signat. Ibid. Cum autem nominatur JESUS caput versus librum inclinatur: & eodem modo versus librum, etiam dum expositum est Venerabile Sacramentum, genuflectit cum in Evangelio est genuflectendum.**

N. 3. *Cum dicit ET INCARNATUS EST usque ad ET HOMO FACTUS EST inclusivè genuflectit unico genu, manibus super altare extensis, ut seipsum ad altare sustineat, ut habetur Tit. præcedenti n. 4. quod semper observandum, dum ad altare sine mora flectit.*

TITULUS VII.

De Offertorio usque ad Canonem.

N. 2. **D**lto Offertorio discooperit Calicem. Velum decenter plicatum prope tabellam secretarum extra Corporale deponit.

Et ad

Et ad cornu Epistola sistit & manu dextra, sinistra super altare posita, amovet parvam pallam. Deinde dextrâ, sinistrâ adhuc super altare positâ, accipit patenam cum hostia & ambabus manibus eam usque ad pectus elevatam tenens oculis ad Deum elevatis & statim demissis dicit SUSCIPE SANCTE PATER.

N. 3. Si fuerint aliæ hostiæ . . . in alio calice seu vase pro Communionem populi consecrandæ, Calicem illum seu vas dextra discooperit, & intentionem suam etiam ad illas offerendas & consecrandas dirigens dicit ut supra : SUSCIPE, &c. Oratione totaliter completa, patenam utraque manu tenens cum ea facit signum crucis super Corporale, & deponit Hostiam circa medium anterioris partis Corporalis ante se, & Patenam ad manum dextram aliquantulum. Nempe ad medietatem subtus Corporale.

N. 4. Deinde à medio altaris recedens manibus junctis, in cornu Epistola accipit sinistra, Calicem, & dextra, Purificatorio extergit, & ut habetur numero præcedenti exterso Calice Patenam cooperit Purificatorio : & sinistra tenens illius nodum accipit ampullam vini, &c. ut in Rubrica. Deinde eodem modo tenens Calicem, non jungit manus antequam benedicat, producit signum crucis super ampullam aquæ DEUS QUI HUMANÆ SUBSTANTIÆ, &c. Et ad verba, DA NOBIS PER HUIUS AQUÆ, & non antea : infundit parum aquæ in Calice.

N. 5. Imposita aqua in Calice. Si vini aut aquæ guttæ dispersæ appareant intra Calicem, Purificatorio de Patena accepto abstergantur, & iterum Patenam Purificatorio cooperit. Notandum hic quod usus eorum, qui ad excipiendas guttas vini, alioquin usque ad altaris mappam frequenter defluxuras, labio Calicis Purificatorium imponunt, non sit reprobandus, donec habeantur ampullæ vitreæ, aut alia earum forma, ut distillatio evitari possit. Et finita oratione prædicta junctis ante pectus manibus recedit ad medium altaris, accipit manu dextra Calicem discoopertum & stans ante medium altaris; & quamvis verba Rubricæ clarè non exprimant, Calicem accipiendum postquam pervenit ad medium, ita tamen omnino observandum, dum Venerabile Sacramentum expositum est, quoniam ob aliam Rubricam ratione accessus in medio flectendum est, videtur ergo congruentius, ut in
omni

omni Missa observetur, quia saltem non est contra Rubricam.

Ibid. *Ipsam ambabus manibus elevatum tenens*, ita ut Calicis cuppa non excedat oculos, neque infra os. *Intentis ad Deum oculis offert dicens OFFERIMUS TIBI DOMINE, &c.* qua oratione dicta, & non ante, facit signum crucis ambabus manibus, vel sola dextra, ut commodius videtur, cum Calice super altare.

Ibid. *Postea erectus elevans oculos manusque expandens & statim jungens ante pectus, quod semper facit, quando est aliquid benedicturus.* Subintellige dum utraque manus est libera, nec altera earum ad Hostiam vel Calicem tenendum occupata, dicit: VENI SANCTIFICATOR, &c.

N. 6. *Tunc junctis ante pectus manibus accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans versus cornu Epistolæ, sinistro latere ad altare verso, Ministro aquam fundente lavat manus, id est extremitates digitorum pollicis & indicis dicens Psalm. Lavabo, &c.* Ablutione facta extergit digitos facie ad altare versa, ad Gloria Patri, caput cruci inclinatur. *Qui versus Gloria Patri præter mittitur in Missis defunctorum, & in Missis de tempore.* Non in Missis votivis, à Dominica de passione usque ad Sabbatum sanctum exclusivè. Absoluto Psalmo manibus ante pectus junctis revertitur ad medium altaris, ubi stans oculosque ad Deum elevans, &c. ut in Rubrica dicit Suscipe Sancta Trinitas, &c.

N. 7. *Et manibus ante pectus extensis ut sit ad orationem, stans in medio altari, versus librum: hoc est, inquit GAVANTUS: conversus ad librum, non recedens à medio, ita ut dextrum latus aliqualiter saltem, vertatur ad altare; etiam hinc patet, quod liber locandus prope Corporale, ut commodius legatur, & si Rubrica de hoc taceat. Dicit absolutè sine OREMUS, orationem vel orationes secretas. Cum dicit PER DOMINUM jungit manus, cum dicit JESUM CHRISTUM caput inclinatur Cruci.*

N. 8. *Pervento autem in conclusione ultime secreta, ad verba illa PER OMNIA SÆCULA SÆCULORUM. exclusivè Sacerdos stans in medio altaris prosequitur ut in rubrica. Dum in Præfatione legit Per Christum Dominum nostrum, non inclinatur caput, nec unquam per totam Missam*

E

ad sola

ad sola illa verba, unâ vice exceptâ, scilicet in Canone post Consecrationem ante illa verba : **NOBIS QUOQUE PECCATORIBUS.** Cum dicit **SANCTUS**, *junctis ante pectus manibus non super altare positis, & inclinatus profundè, prosequitur, &c.*

TITULUS VIII.

De Canone Missæ usque ad Consecrationem.

N. 1. **F**inita Prefatione ut supra, Sacerdos stans ante medium altaris versus ad illud : aliquantulum usque ad humeros, vide hac Parte Tit. 5. n. 1. *elevat manus. Oculisque elevatis ad Deum, & sine mora devotè demissis ac manibus junctis & super altare positis incipit Canonem.* Ibid. *Cum dicit : HÆC † DONA : HÆC † MUNERA. HÆC SANCTA † SACRIFICIA, dextera manu sinistra super altare posita, signat ter communiter super Hostiam & Calicem.* Formet duas lineas æquales & non quatuor puncta. Lineæ autem non sint nimis excessivæ, communiter Auctores statuunt mensuram palmi. Adverte ad dicta Tit. 3. n. 5. *Benedicendo totam manum dextram extendit omnibus illius digitis pariter junctis & extensis.*

N. 2. *Vbi dicit una cum famulo tuo Papa nostro N. exprimit nomen Pa-
pa cum capitis inclinatione, Sede autem vacante : idem est de Episcopa-
li Sede vacante, de verbis ET ANTISTITE NOSTRO N. verba prædicta
omittuntur. Ubi dicitur Et Antistite nostro N. specificatur nomen,
Patriarcha, Archiepiscopi vel Episcopi ordinarij in propria Diœcesi : hoc
est, nominari debet, non Episcopus Celebrantis, sed Episcopus loci
quo quis celebrat : itaque in alia Diœcesi Celebrans attendat ad no-
men illius Episcopi. Et non alterius Superioris v. g. Abbatis exempti,
etiamsi Celebrans sit omnino exemptus, vel sub alterius Episcopi jurisdic-
tione.*

N. 3. *Cum dicit MEMENTO DOMINE FAMULORUM FAMULARUM-
QUE*

QUE TUARUM, quod dicere debet secretò, & non voce altiori, ut multi abusivè faciunt. *Elevans & jungens manus usque ad faciem vel pectus.* Vide hic Proprium, ubi actiones illæ clarius exprimentur, elevat enim manus cum dicit **MEMENTO**, easque sic elevatas tenet, usque dum expressit nomina, quorum memoriam facit. Deinde *jungit manus orat aliquantulum pro ijs pro quibus orare intendit.*

N. 4. *Commemoratione vivorum facta, & extensis ut prius manibus continuat.* **Et omnium Circumstantium, &c.** *Similiter stans prosequitur communicantes.* Quando Communicantes separatur à lustratione: vide Parte I. Tit. 12. n. 4. *Cum dicit hanc igitur Oblationem, expandit manus simul super Oblata ita ut palmæ sint apertæ versus ac supra calicem & hostiam.* Debent autem manus sic extendi, ut palmæ sint apertæ pollice dextro super sinistrum posito in modum crucis, supra manus & non intra: ita declarat **CARD.** *Quas sic tenet usque ad verba:* **Per Christum Dominum nostrum, &c.** ut in Rubrica. *Ibid. Extergit à sudore vel alia immunditia, ad majorem Sacramenti Reverentiam si opus fuerit pollices & indices super corporale.* *Dicit secretò ut prius* **Qui pridie quam pateretur, &c.** *& accipiens pollice & indice dextra manus hostiam, & eam cum illis, ac indice & pollice sinistra manus hoc est utraque manu: tenens, stans erectus ante medium altaris dicit,* **Acceptit panem in sanctas & venerabiles manus suas, &c.** *caputque aliquantulum inclinans dicit* **Tibi gratias agens,** *& tenens Hostiam inter pollicem & indicem sinistra manus ita ut Hostiam consecrandam non elevant, sed sinistra manu in altari posita illam tenens dicit: **Tibi gratias agens,** *producit signum crucis super eam dicens, &c.**

N. 5. *Cum autem finierit supradicta verba, cubitis super altare positus.* Cubitis tantum leniter sustentetur nec indecenter altari incumbat. *stans* Corpus non magis inclinando, quam requirit positio cubitorum super altare. *stans,* directè contra altare non declinando ad latus, retentis æqualiter pedibus in suppedaneo, nec dextro supra sinistrum, re-

verentia causa quasi deflexo, capite inclinato, reliquo corpore manente erecto. *Distinctè, reverenter non irreverenter ore fortique halitu super hostiam spirans, secretò ita ut nequidem proximè adstantes audiant, profert verba consecrationis super hostiam vel si sint plures super omnes. Et hostiam suam pollicibus & indicibus tantum tenens dicit*
Hoc est enim Corpus meum : *Quibus prolatis Celebrans tenens Hostiam inter pollices & indices utriusque manus, super altare, reliquis manuum digitis extensis & simul junctis genuflexus eam adorat. Oculis in Hostiam intentis & non corpore & capite ex indiscreta reverentia infra frontem altaris profundato. Tunc se erigens, quantum commodè potest elevat in altum Hostiam. Et intentis in eam oculis (quod & in elevatione Calicis facit) populo reverenter ostendit adorandam.*

Contra hanc Rubricam dupliciter à quibusdam peccatur, aliqui, non satis, alii verò nimium elevat, debet ergo elevatio fieri reverenter & decenter, ita ut non sit nimis alta, nec nimis demissa. *Et mox paululum quidem, non diu tamen elevatam teneat, Solam manu dextra ipsam reverenter reponit super corporale in eodem loco unde eam levavit, & deinceps pollices & indices non disjungit, nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet.*

N. 6. *Reposita hostia consecrata super corporale genuflexus eam adorat, & adorato Sacramento surgit discooperit calicem, & reliqua facit ut in rubricis.*

N. 7. *In quem Calicem, si opus sit extergit digitos, quod semper faciat, Quoties discooperit calicem, si aliquod fragmentum digitis adherat. Et stans erectus dicit, Simili modo postquam cœnatum est, &c. Ibi cum dicit Benedixit, sinistra calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum, tribus digitis extensis & junctis. Ibid. & ambabus manibus tenens calicem, videlicet sinistra pedem, & dextra nodum infra cuppam, cubitis super altare positus & capite inclinato, ut supra de consecratione Hostia dictum, profert verba consecrationis super Calicem, quem parum elevatum tenet, ut notatur in ordine Missæ. Circa Calicis elevationem observentur, quæ de elevatione Hostia dicta sunt :*

sunt : sufficit Calicem ita elevare , ut cuppa ultra verticem capitis à populo commodè videri possit.

TITVLVS IX.

De Canone post Consecrationem usque ad
Orationem Dominicam.

N. 1. **R** *Eposito calice & adorato, Sacerdos stans ante altare extensis manibus ante pectus, Sacerdos sæpius orat extensis manibus, sed & advertendum ad sæpius dicta, quod manus nunquam humerorum latitudinem vel altitudinem excedant. Ibid. cum dicit Supplices te rogamus &c. inclinatur se profundè ante medium altaris.*

N. 2. *Cum dicit Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, non elevat vocem. Vide hic in ordine Missæ disparitatem inter Memento pro vivis & defunctis. In primo dicit extensis manibus Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, & ubi ponuntur N. & N. jungit manus. In altero verò, extensis manibus dicit totum, usque ad in Somno pacis inclusivè, & tum manus jungit.*

N. 3. *cum dicit Nobis quoque peccatoribus, vocem aliquantulum elevat, & dextra manu percutit sibi pectus, modestè & moderate tribus digitis nec pollex vel index Casulam tangat. Ibid. cum hostia signat bis inter calicem & pectus incipiens à labio calicis; recto motu hostiam ducens versus pectus & non versus pedem Calicis descendendo. Cum dicit Omnis honor & gloria, non elevat vocem.*

TITULUS X.

De Oratione Dominica usque ad factam
Communionem.

N. 1. **M**anibus extensis hinc inde super altare, intra corporale, quod notandum ut quoties post Consecrationem manus super altare ponendæ, ponantur intra Corporale, positæ. Dicit intelligibili voce, PER OMNIA SÆCULA, &c. Cum dicit OREMUS jungit manus, caput Sacramento inclinans : cum incipit PATER NOSTER, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis prosequitur usque ad finem.

N. 2. Antequam Celebrans dicat DA PROPITIUS PACEM, elevat manu dextra, patenam de altari, & se ipsum cum eaita ut pars interior patenæ sit versa ad Sacerdotem, signat signo crucis dicens DA PROPITIUS PACEM, &c. Deinde Patenam ipsam in illa parte, quæ ad Sacerdotem dum se signavit versa erat, osculatur & prosequens ut ope MISERICORDIÆ TUÆ, &c. submittit, non eam post osculum purificatorio denuo extergendo, patenam Hostiæ, quam indice sinistro accomodat super patenam.

Ibid. Stans junctis manibus ante pectus capite inclinato corpore autem erecto, versus Sacramentum dicit intelligibili voce AGNUS DEI, &c. & dextra : sive potius tribus digitis exterioribus dextræ manus, modestè percutiens sibi pectus sinistra super corporale posita dicit MISERERE NOBIS. Et deinde non jungit manus : Ad primum Agnus Dei stat junctis ante pectus manibus capite inclinato donec absolvit : Qui tollis peccata mundi. His dictis sinistram ponit super altare, eam ibi relinquendo, donec pro tertia vice absolvit. Sub 2do vel tertio AGNUS DEI, dextra non quiescat super altare, sed paululum supra pectus, vel ut convenientius videtur, ita tardè & cum gravitate dextram moveat, sub verbis : Agnus Dei qui tollis peccata mundi,

mundi, ut ad **Miserere nobis** & ad **Dona nobis pacem** pectus sibi percutere possit: in Missis de **REQUIEM**, quoniam sibi pectus non percutit sub toto **AGNUS DEI**, stat capite inclinato, manibus junctis:

N. 3. *Tunc* mox ut dixit **Dona nobis pacem**, vel **Dona eis requiem sempiternam**, manibus junctis super altare positis, oculisque ad **Sacramentum** intentis, inclinatus, profundè, dicit *Orationes, &c.*

N. 4. *Manu sinistra* tenens partes hujusmodi super patenam inter pectus & calicem parum inclinatus dextra percutit pectus dicens, **Domine non sum dignus**, eo modo tardè movendo manum dextram, ut mox diximus ad **AGNUS DEI**: & advertendum, quod ad **AGNUS DEI** maneat corpore erecto, hic verò corpus parum inclinet. Nec Sacerdos hostiam tenens super patenam eam levat in altum, nec ad latus recedit, ut hostia videatur, nec pedem unum incurvat aut super alium ponit: sed ut dictum est, tantum parum inclinatus dicit: **Domine non sum dignus.**

Ibid. Et cum hostia super patenam signat se ipsum signo crucis, ita tamen ut hostia non egrediatur limites patena dicens **Corpus Domini nostri JESU Christi, &c.**

Ibid. *Ambas quoque manus ante faciem jungit, & aliquantulum.* Ne ex nimis prolongata Celebrantis devotione in populo oriatur turbatio, quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti.

Ibid. *Discooperit calicem, genuflectit, surgit, accipit patenam:* contingit aliquando, quod fragmenta ex ipsa hostia tractata decidant in patenam, hæc prius in calicem mittantur, ne certa dissipentur & amittantur, dum incerta colliguntur. Deinde manu dextra calicem à medio corporalis, ad ejus latus dextrum vel sinistrum, prout magis visum fuerit opportunum parumper removet pro faciliiori fragmentorum collectione. *Inspicit corporale, colligit fragmenta cum patena si quæ sint in eo demum manu sinistra corporale super patenam elevando dextra*
non

non nihil excutit, si quæ forsan adhæserint fragmenta. *Patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextrae manus super calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.* Cavendum tamen à nimis scrupulosa & morosa eorundem extersione aut collectione.

N. 5. *Si verò adsint hostiæ consecratae super corporale posita pro alio tempore conservande, reponit eas in vas ad hoc ordinatum, antequam sumat sacrum sanguinem.*

N. 6. *Si qui sunt communicandi in Missa, Sacerdos post sumptionem Sanguinis antequam se purificet, facta genuflexione, ponat particulas consecratas in pixide, vel si pauci sunt communicandi super patenam, nisi à principio posita fuerint in pixide.* Ex his patet, quid agendum Sacerdoti, qui Communionem distribuet & quid ei qui non distribuet. Hic post sumptum sacrum Sanguinem, ille ante sumptum, species consecratas ponit in pixide.

Item N. 5. *Stans reverenter sumit totum Sanguinem* : non nimis sæpe & indecorè post sumptionem lambat Calicem, sufficit ter ori admovisse, Ablutionem bis.

Ibid. *Super altare porrigit Calicem Ministro non trans altare, nisi Minister aliter infundere non possit* : & curet Sacerdos, ut per eandem partem Calicis per quam sanguis Christi sumptus est, etiam sumat purificationem.

Ibid. *Deinde vino & aqua non solo vino, abluit pollices & indices super Calicem manens in medio altaris, solum se vertens ad Ministrum fundentem vinum & aquam.*

N. 6. *Omni bus communicatis revertitur ad altare & non dat eis benedictionem, quia illam daturus est in fine Missæ.* Repugnant huic Rubricæ toties à quibusdam repetitæ cum Ciborio benedictiones. Dum Ciborium ad primum Sacrum exponitur & post ultimum reponitur, in expositione & repositione tolerari potest benedictio, cæteroquin non melius foret Ciborium nunquam exponere. Missale dum hic clauditur, collocatur ut in principio Missæ dictum est.

TITULUS XI.

Clarus est.

TITULUS XII.

De Benedictione in fine Missa et Evangelio
S. Joannis.

N. 1. **C**um dicit ET VERBUM CARO FACTUM EST, adextra super altare posita, ut seipsum ad altare sustineat, hic enim, ut fit in aliis genuflexionibus utraque manu se sustinere nequit, quoniam : *genuflectit versus cornu Evangelij & surgens prosequitur ut prius hoc est versus cornu Evangelij, & non revertitur ad medium, nisi Evangelio toto lecto.*

N. 6. Finita Missa *descendit ante infimum gradum altaris, & ibi in medio vertens se ad illud caput inclinat.* Tit. 2. n. 2. In accessu ad altare Sacerdos imagini Crucifixi profundè inclinat. Item antequam incipiat Confessionem, *facta prius cruci vel altari profunda inclinatione* : ut habetur Tit. 3. n. 1. Hic verò, etsi videri posset eadem ratio profundæ inclinationis, dicitur tamen tantum, *caput inclinat (vel si in altari est tabernaculum sanctissimi Sacramenti genuflectit) & facta reverentia* : non nova, sed vel tantum capitis inclinatione, vel pro rei exigentia genuflexione : caput tegit ac præcedente eodem Ministro, eo modo quo venerat redit ad Sacristiam, &c.

F

TITU-

TITULUS XIII.

De his quæ omittuntur in Missa pro Defunctis.

TOtus hic titulus clarus est : hoc tantum nota, in die depositionis & Anniversario summi Pontificis, & pro Cardinalibus & Episcopis, dicitur prima Missa, illa scilicet, quæ in Commemoratione omnium fidelium defunctorum præscribitur : pro Sacerdote autem defuncto, dictis diebus, depositionis & Anniversario, plerumque dicitur 2da Missa pro defunctis : mutata semper oratione, quæ debet esse conveniens, pro Sacerdote plerumque sit : **Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes.** In aliis Missis pro Sacerdote dicendis, sumantur omnia ex quotidianis Missis defunctorum cum oratione, **Præsta quæsumus Domine.**

In die 3tio, 7imo, & trigesimo depositionis defuncti, dicitur Missa ut in die obitus exceptis orationibus quæ dicuntur, ut sunt in proprio loco notatæ ; quæ tamen orationes dici non debent illis diebus, inter diem tertium, septimum & trigesimum interpositis, sed tunc dicatur Missa quotidiana cum oratione personæ defunctæ convenienti. Notandum generaliter, quod in Missis defunctorum, servata tamen semper Collecta convenienti, Epistolæ & Evangelia posita in una Missa, dici etiam possint in alia Missa pro defunctis.

SEQUENTIA PRO DEFUNCTIS dicitur, quandocunque in Missa legitur una tantum Oratio, nec tum ad arbitrium Sacerdotis legi vel omitti potest, sicut in aliis Missis, quando plures orationes legendæ sunt.

AP.

APPENDIX

De Officio Ministri in Missa privata.

1. **D**E necessariis, ut vino, aqua, & candelis ardentibus providebit, Sacerdoti vestes ad induendum disponet, calceos, & aquam lavacri ministrabit, extendet Manicas Albæ à dextra incipiendo, ut commodius Sacerdos indui possit: Cingulum utraque manu à tergo porriget, Albam decenter componet, Manipulum utraque manu, deinde similiter Stolam porrigat à sinistra Sacerdotis, & Casulam imponat & aptet.

2. Accipit Missale, quod ambabus manibus suppositis ante pectus portat, illudque clausum collocat in cornu Epistolæ, non autem aperit, ut aliqui majoris obsequii gratiâ, tamen malè, practicant. Si autem Missale sit in altari, accipit Ampullas: & dum Sacerdos ante egressum, in Sacristia cruci inclinatur, & ipse inclinatur, & postquam Sacerdos se vertit, genu flexus petit benedictionem. Et deinde præcedit gravi & religioso incessu. Transiens altare, in quo est tabernaculum aut Sacramentum post consecrationem adhuc præsens, genuflectit unico genu: si Sacramentum elevetur, utroque per moram, ubi se Sacerdoti conformabit: & procedit ad altare, ubi cum Sacerdote facit profundam inclinationem, vel genuflexionem, si in altari sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti: postquam Sacerdos ascendit, aptat amictum & caputium. Hoc facto descendit, junctis manibus, & congruum est, ut toti Missæ junctis ante pectus manibus assistat, si tamen ob senium, aliamve rationabilem causam id commode fieri nequeat, semper saltem junctas habeat manus, dum huc vel illuc ambulat, nisi manus circa aliud servitium occupatæ sint. Deinde in cornu Evangelii ante imum gradum, prævio osculo terræ genuflectit.

3. Cum Sacerdote incipiente Confessionem, se signat ac distinctè & intelligibiliter respondet: cum legit Confiteor, inclinatur, non ta-

mente nimium profternit , ne forte intelligi non possit : inclinatur etiam Confessionem Sacerdotis. Dum minister dicit TIBI PATER , & TE PATER ; aliquantulum se vertit ad Sacerdotem. Dum minister dicit : MISEREATUR, &c. erigit se , & dum Celebrans dicit : MISEREATUR, &c. INDULGENTIAM, &c. DEUS TU CONVERSUS, &c. manet inclinatus usque ad finem Confessionis.

4. Facta Confessione manet in eodem loco , in gradu tamen flectens. Dicto post Epistolam DEO GRATIAS , prævio terræ osculo surgit , observatis semper reverentiis vel genuflexione si Venerabile aut Ciborium expositum, aut si non expositum, humerorum inclinatione, quotiès transitur per medium, portat Missale apertum ad cornu Evangelii, taliterque locat ut posterior pars libri, quantum fieri potest , respiciat ipsum cornu , Missali ita collocato redit ad cornu Epistolæ.

5. Dicto Offertorio : prævio terræ osculo junctis manibus vadit ad cornu Epistolæ , ut ministret ampullam vini, quam osculatur , non tamen manum Celebrantis , & prævia capitis inclinatione porrigit, ita ut Sacerdos eam per manubrium accipere possit : quam sinistra recipit, & dextra deinde præbet ampullam aquæ. Deinde explicato manutergio , accipit sinistra pelviculam , fundit aquam super Celebrantis digitos , & facta inclinatione redit ad locum suum cum terræ osculo.

6. Cum dicitur SANCTUS , pulsat parvam campanulam. Ad ultimam crucem super Calicem factam dat signum præliminare , & absque terræ osculo vadit ad medium & parum ad dextram Celebrantis super 2dum gradum , si sint tres, alioquin super primum gradum flectit, & facta Consecratione parum inclinatus fimbriam planetæ sinistra levat, & dextera dat signum 3tio, hoc est in prima adoratione, elevatione, & 2da adoratione, qua à Sacerdote facta, ipse osculatur terram, Similiter facit ad elevationem Calicis : fimbriam non osculatur, sed iterum terram post 2dam Calicis adorationem : postea vadit ad locum suum & orat in cruce usque ad PATER NOSTER.

7. Ad ablutionem ministrat vinum stans in suppedaneo altaris ,
facie

facie versa ad illud, quoniam Sacerdos super altare Calicem porrigit. Ad 2dam ablationem, si opus est, propius ad Sacerdotem accedit, facie versa ad Sacerdotem, ministrat non tantum vinum sed & aquã, facta semper ante & post capitis inclinatione. Deinde defert librum, facta semper in medio congrua reverentia, ad cornu Epistolæ. Et vadit juxta cornu Evangelii usque dum accipiat benedictionem. Si Celebrans pro 2do Evangelio libro uti debeat, quem in illum finem apertum relinquit, illum tempestivè defert ad cornu Evangelii.

8. Cum Celebrans legit ultimum Evangelium, vadit ad cornu Epistolæ, illo finito extinguit candelas, imo in cornu Evangelii nisi alia Missa immediate sequatur, tunc enim eas accensas, & Missale super altare relinquit: alioquin illud accipiens & ante pectus portans, facta reverentia cum Sacerdote, devotè revertitur ad Sacristiam, ubi

Sacerdotem juvat in exuendo, omnia ordinatè plicat, & post agnitam culpam, tegit altare si opus fuerit, & vadit in pace.

